

Фондация за
достъп до права

Foundation for
Access to Rights

ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА ДЕЙНОСТТА 2024

Съдържание

03

Въведение

04

Правна помощ и информация

05

Трудова заетост

11

Проекти

16

Публикации

18

Видеа

21

Заклучение

22

Свържете се с нас

Въведение

През 2024 г. Фондация за достъп до права (ФАР) продължи активно да работи в областта на миграционното и бежанското право, водена от своята основна мисия - да осигурява достъп до права. Основен приоритет на екипа беше предоставянето на безплатна правна помощ и информация както чрез лични консултации, така и чрез различни дигитални канали, за да достигне до най-широк кръг от бенефициенти и да гарантира тяхната защита. Обучението на млади професионалисти и юристи остана сред ключовите направления на дейността на ФАР, а изградена мрежа за взаимопомощ продължи да функционира в различни региони на България. Екипът на ФАР успешно приключи текущи проекти и постави началото на нови, създавайки допълнителни възможности за пряка подкрепа, застъпничество и съдействие за търсещи закрила, бежанци, мигранти и лица без гражданство. Постигнатият напредък затвърди ролята на ФАР като водеща организация в сферата на правозащитното застъпничество и защитата на върховенството на правото в България. През 2024 г. ФАР разшири значително обхвата на своята дейност, включвайки нови направления, сред които и трудовото посредничество. Това развитие повиши капацитета на организацията за подпомагане на успешната интеграция на бенефициентите в българското общество. Настоящият Доклад за дейността представя реализираните инициативи и постиженията на ФАР през 2024 г.

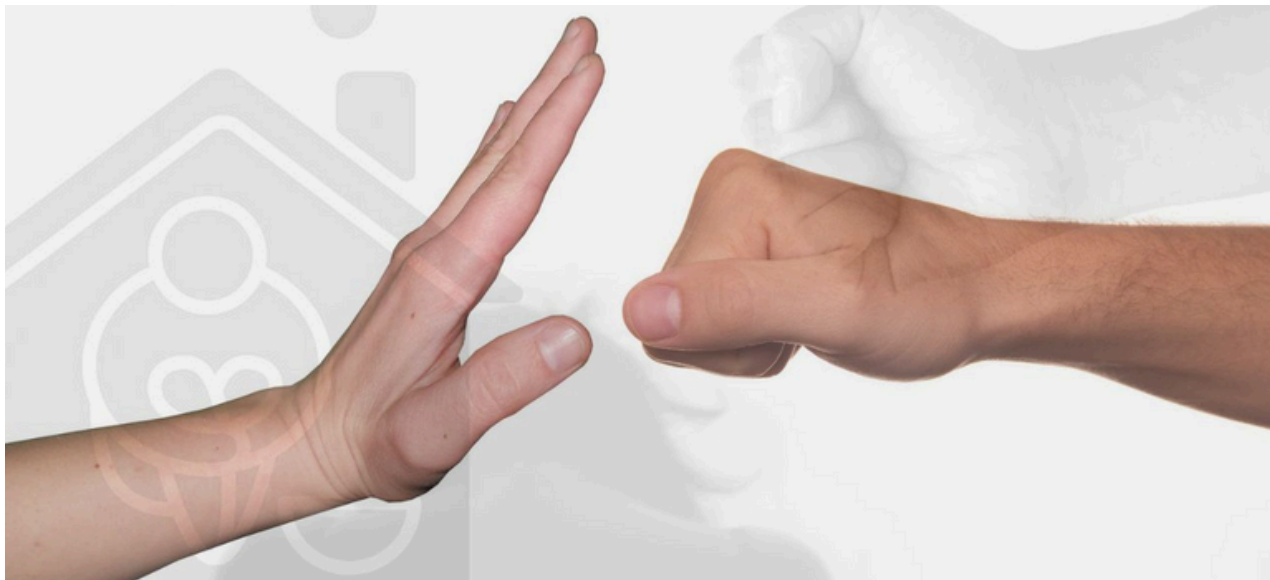
Правна помощ и информация

През 2024 г. основните дейности на ФАР отново бяха насочени към предоставянето на правна помощ и информация, както и към стратегическото водене на съдебни дела с цел гарантиране на достъпа до права и тяхната защита.

Правна помощ и информация – присъствено и онлайн

С оглед реализирането на една от своите ключови цели – изграждане на ефективни механизми и гаранции за осигуряване на достъп до права и защита срещу произволно лишаване от тях – ФАР продължи през 2024 г. да предоставя безплатна правна помощ и информация на бежанци, мигранти и лица без гражданство. Тази дейност беше осъществена с подкрепата на водещи международни донори, сред които ВКБООН, Sigrid Rausing Trust и Международният спасителен комитет (IRC), чрез партньорски споразумения. Екипът на ФАР, съставен от адвокати, преводачи, културни медиатори, експерти по дигитални общности, специалисти на горещата телефонна линия и други, ежедневно осигуряваше надеждна, актуална и практическа информация както онлайн, така и на място. Само през 2024 г. ФАР предостави информация относно процедурите за определяне на статут на 3 143 лица, а близо 234 736 нови потребители получиха достъп до онлайн платформата на ФАР.

Стратегически дела

Сред стратегическите дела на ФАР през 2024 г. следва да се отбележат:

На 16 януари 2024 г. Съдът на Европейския съюз (СЕС) постанови решение, което поставя значителен акцент върху тълкуването на Директива 2011/95/ЕС във връзка с жени – жертви на домашно насилие. Решението произтича от преюдициално запитване на Административен съд – София-град (АССГ) по дело, в което страна е бенефициент на ФАР. Делото е образувано след отказ на Държавната агенция за бежанците (ДАБ) да предостави международна закрила в България на жена, пострадала от домашно насилие и заплашвана с „насилие в името на честта“ в страната си на произход. В рамките на спора дали насилието, основано на пола, може да представлява основание за предоставяне на международна закрила, АССГ се обърна към СЕС за тълкуване на Директива 2011/95/ЕС. С решението си СЕС призна, че насилието, основано на пола – включително домашното насилие и заплахите за „насилие в името на честта“ – представлява валидно основание за международна закрила. Това решение има особено важно значение за прилагането на бежанското право в целия Европейски съюз.

На 13 юни 2024 г. Съдът на Европейския съюз (СЕС) постанови решение по дело C-563/22, свързано със статута на палестински бежанци, регистрирани в БАПОР (Агенцията на ООН за подпомагане и работа с палестинските бежанци в Близкия изток – UNRWA).

Съдът прие, че при разглеждането на последваща молба за закрила националните съдилища следва да вземат предвид всички представени фактически обстоятелства, включително и такива, вече оценени при първата молба. Също така СЕС постанови, че ако българският съд прецени, че с оглед на общите условия на живот в ивицата Газа към момента на решението помощта на БАПОР трябва да се счита за прекратена по отношение на жалбоподателите, то последните следва автоматично да получат статут на бежанец, освен ако не са налице основания за изключване съгласно правото на ЕС, по-специално Директива 2011/95/ЕС.

Съдът подчерта, че защитата или помощта на БАПОР се счита за прекратена, когато организацията е в невъзможност – по каквато и да е причина, включително свързана с общата ситуация в района – да гарантира минимални условия на сигурност и достоен живот за лицата без гражданство от палестински произход, пребивавали в зоната на операциите ѝ.

Според СЕС от кандидатите не се изисква да доказват, че са конкретно засегнати от тази обща ситуация поради личните си обстоятелства. В тази връзка Съдът отбелязва, че както условията на живот в ивицата Газа, така и възможността на БАПОР да изпълнява своята мисия са претърпели безпрецедентно влошаване в резултат на последиците от събитията от 7 октомври 2023 г.

Това решение е от ключово значение за палестинските бежанци в ЕС, тъй като създава правна рамка за тяхната закрила и интеграция, когато помощта на БАПОР бъде прекратена. То потвърждава тяхното право на защита и подкрепа съгласно европейското право.

На 12 септември 2024 г. Съдът на Европейския съюз (СЕС) постанови решение по дело C-352/23. Делото касае бенефициент на ФАР, който живее в правен вакуум в България вече 27 години без възможност да се завърне в страната си на произход. През годините той е подал 11 молби за международна закрила. Поради липсата на механизъм за узаконяване в България, позволяващ на хора като него да уредят престоя си по законен път, той е останал „невидим“ – без достъп до основни човешки права, включително спешна медицинска помощ, правото на законна работа, правото да сключи брак и да признае децата си.

Централният въпрос по делото Changu беше свързан с положителните задължения на държавата да гарантира достъп до основни човешки права на лица, които живеят в страната в продължение на много години без правен механизъм за уреждане на техния престой.

Към момента единствената възможност в българското законодателство е предвидена в чл. 9, ал. 8 от Закона за убежището и бежанците, според който: „Хуманитарен статут може да се предостави и по други хуманитарни причини, както и поради основания, посочени в заключенията на Изпълнителния комитет на ВКБООН“.

В решението си СЕС отбелязва, че държава членка може да предостави право на пребиваване на гражданин на трета държава по хуманитарни причини в случай на крайна материална лишеност на нейна територия, но само в съответствие с националното си право. Подобна национална закрила обаче не следва да се смесва с бежанския статут или със статута на субсидиарна закрила по смисъла на Директива 2011/95/ЕС. По този въпрос коментар е направен и от адв. д-р Валерия Иларева, във връзка с делата C-562/13 *Abdida* и C-542/13 *M'Bodj*.

При сходен фактически контекст, по делото *Ghadamian* срещу Швейцария, Европейският съд по правата на човека (ЕСПЧ) постанови, че държавите имат положително задължение да узаконяват пребиваването на чужденци, живеещи незаконно на тяхна територия. В този случай, подобно на бенефициента на ФАР, Швейцария отказва да предостави разрешение за пребиваване на възрастен чужденец от Иран, който е живял в страната повече от 50 години и е имал силни семейни и социални връзки там. Съдът прие, че аргументите на националните власти – включително свързани с предишни решения на жалбоподателя да напусне страната, неговото незаконно пребиваване след 2002 г. и предишни присъди – са релевантни, но недостатъчни, предвид конкретната му ситуация. ЕСПЧ взе предвид изключително дългия му престой в Швейцария, близките му връзки със страната, напредналата възраст, липсата на трайни връзки с Иран и факта, че от 2005 г. няма тежки криминални прояви. Съдът установи нарушение на чл. 8 от ЕКПЧ (право на личен и семеен живот) и заключи, че не е постигнат справедлив баланс между обществения интерес от контрол на имиграцията и правото на жалбоподателя да продължи да живее в Швейцария.

За разлика от практиката на ЕСПЧ, в решението си от 12 септември 2024 г. СЕС постанови, че чл. 1 (човешко достойнство), чл. 4 (забрана на изтезания и нечовешко или унижително отнасяне или наказание) и чл. 7 (уважение към личния и семейния живот) от Хартата на основните права на ЕС, във връзка с Директива 2008/115, трябва да се тълкуват в смисъл, че държавата членка не е задължена, по императивни хуманитарни причини, да предостави право на пребиваване на гражданин на трета държава, който пребивава незаконно на нейната територия, независимо от продължителността на престоя му.

Въпреки това СЕС категорично подчертава, че до извеждането си такова лице може да се ползва от правата, гарантирани му както от Хартата на основните права на ЕС, така и от чл. 14, ал. 1 от Директива 2008/115 (Директива за връщането). Държавата членка е длъжна да гарантира, че лицето няма да бъде подложено на нечовешко или унижително третиране по смисъла на чл. 4 от Хартата. Това включва осигуряване на основни нужди като спешна медицинска помощ и необходимото лечение на заболявания, особено за уязвими лица.

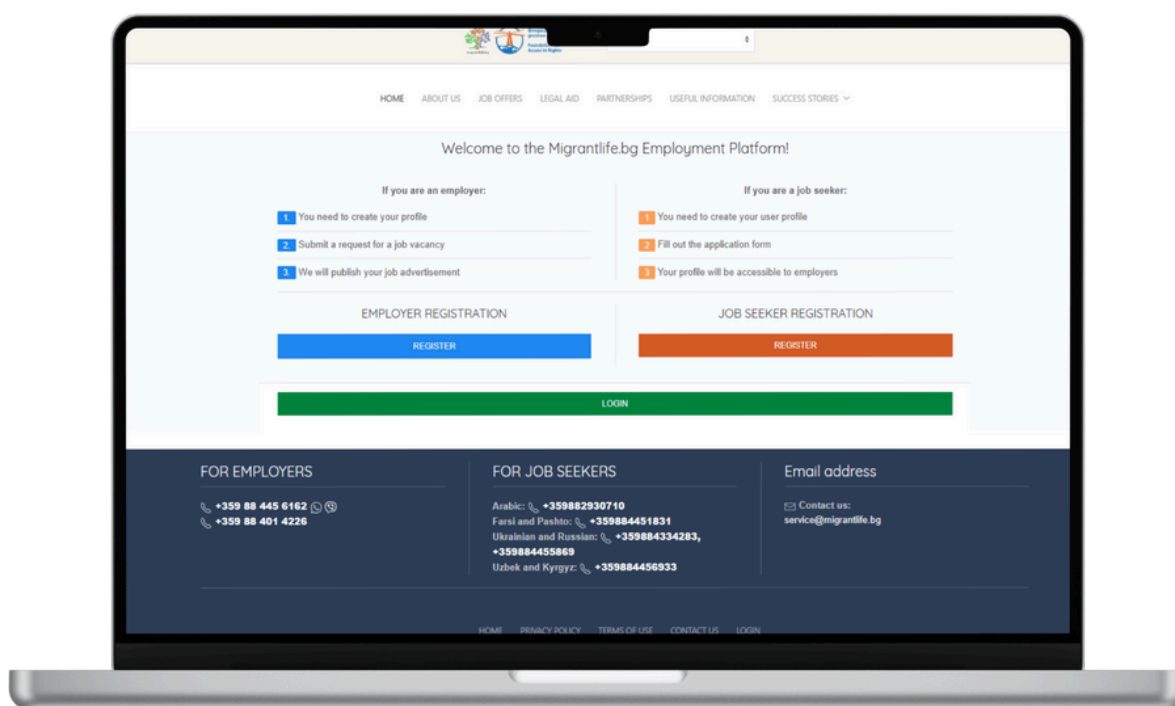
Освен това, ако лицето е и търсещо международна закрила – включително при последваща молба за убежище – то има:

1. право да остане на територията на държавата членка до произнасяне по жалбата му, независимо от конкретните основания, на които е била отхвърлена молбата за закрила;
2. право да се ползва от правата, предвидени в Директива 2013/33/ЕС относно стандартите за прием на кандидати за международна закрила, която гарантира жизнен стандарт, осигуряващ неговото съществуване и защита на основните му права. Това се прилага дори в случаите, когато материалните условия на прием са ограничени или отнети на основание, че молбата е последваща. Дори и тогава на кандидатите трябва да бъдат гарантирани поне минималните условия на прием, необходими за достоен живот.

Трудова заетост

Фондация за достъп до права – ФАР развива дейности в областта на трудовата заетост чрез следните направления:

- ФАР е лицензиран трудов посредник, който улеснява връзката между работодатели и търсещи работа бежанци.
- Платформата Migrantlife.bg, достъпна на девет езика, предлага възможност за регистрация на търсещи работа и работодатели, както и публикуване на обяви за работа.
- Платформата Refugeelight.bg включва специална категория „Работа в България“, съдържаща 21 информационни статии.
- ФАР предоставя правни консултации, свързани с достъпа до пазара на труда, в София, Пловдив, Бургас, Варна и Добрич, както и онлайн.

Проекти

Проекти

Достъп до заетост за бежанци и мигранти

Проект

“Достъп до трудова заетост на бежанци и мигранти”

Съфинансирано от
Европейския съюз

Проектът ще допринесе за повишаване на осведомеността относно основните права на бежанци, лица със субсидиарна закрила, лица с временна закрила, търсещи международна закрила и мигранти при достъпа им до пазара на труда и тяхната успешна интеграция.

В рамките на проекта ФАР ще работи за разширяване на знанията и информираността на търсещите работа и наетите лица относно техните трудови и осигурителни права. Това ще се осъществи чрез информационни сесии и индивидуални консултации с адвокати по бежанско и миграционно право, социални медиатори и трудови посредници.

Освен това ФАР ще разработи интерактивна карта на различни доставчици на услуги в подкрепа на бенефициентите. Ще бъде проведена и кампания за повишаване на информираността относно заетостта на бежанци и мигранти.

Проект RELEASE

RELEASE Project pRotEcting migrant chiLdrEn AgainSt detention through the EU Charter

В периода март 2024 г. – февруари 2026 г. Международната комисия на юристите – Европейски институт (ICJ-EI) заедно с партньори изпълнява двугодишния проект RELEASE (pRotEcting migrant chiLdrEn AgainSt detention through the EU Charter – „Защита на децата мигранти от задържане чрез Хартата на ЕС“).

Проектът цели да надгради постигнатите резултати от наскоро приключилия проект CADRE на ICJ, който подчерта необходимостта от по-сериозна подкрепа за адвокатите при укрепване на техния капацитет – както и на гражданското общество като цяло – да участват в стратегическо водене на дела за прекратяване на задържането на деца поради имиграционни причини. Това е наложително, тъй като липсата на съдебна практика, регулаторни стандарти и обществена осведоменост може да възпрепятства практикуващите юристи да предприемат ефективни правни действия срещу лишаването от свобода на непълнолетни в имиграционни центрове.

Текущи

FAiR

Проектът FAiR (Finding Agreement in Return – Намиране на съгласие относно връщането) ще оцени дефицитите на легитимност и дилемите, свързани с принудителното връщане, както и алтернативите на връщането в Европа. В момента множество мигранти в нередовен статут живеят в условия на фактическо „лимбо“ в Европа, което води до значителни икономически и социални разходи. Данните показват, че по-малко от 20% от всички граждани на държави извън ЕС, получили заповед за напускане, доброволно се завръщат в трета държава или биват депортирани. Тези, които не се завръщат, имат ограничени възможности да регулират престоя си, тъй като държавите се опасяват, че редовизацията ще привлече нова нередовна миграция и няма да бъде подкрепена от избирателите. FAiR има за цел да подобри управлението на връщането в ЕС, като се справи с дефицитите на легитимност, които подкопават съществуващите политики, и предложи работещи алтернативи. Проектът допълва доминиращите рационални подходи чрез системна оценка на ролята на нормите, рамките и споделените значения за междуправителственото сътрудничество по въпросите на връщането. Заедно със заинтересовани страни от държави в ЕС и извън ЕС, FAiR разширява границите на количествените и качествените изследвания в областта, като се съсредоточава върху 5 държави извън ЕС (Грузия, Ирак, Нигер, Нигерия, Турция) и 5 държави от ЕС (Германия, Италия, Норвегия, Полша, Швейцария). Конкретните приноси на FAiR включват: иконометрични модели за намаляване на изкривяванията в данните на Евростат за връщанията; по-добри индикатори на политиките за връщане в Европа чрез Индекс за политиките за връщане в миграцията (MIREX);

анализ чрез причинно-следствени връзки за всички държави в ЕС+ относно ефектите на политически и неполитически фактори върху принудителното връщане; мащабен експеримент чрез анкета в 10 държави от ЕС+ за обществената подкрепа към алтернативи на връщането; усъвършенствани насоки за мониторинг на правата на човека при принудително връщане; разработване на игра за преговори и изпълнение, подпомагаща международните актьори да постигнат съгласие относно връщането и обратно приемане. FAiR обединява мултидисциплинарна експертиза и включва сътрудничество между академични среди, изследователски организации в областта на политиките, държавни институции и организации за застъпничество на мигранти в нередовен статут, обхващайки Европа, Африка и Близкия изток. Проектът 101094828 — FAiR се финансира по поканата HORIZON-CL2-2022-TRANSFORMATIONS-01 на Европейския съюз. Координатор на проекта е Университетът „Еразъм“ в Ротердам (Нидерландия). Партньори по проекта са Фондация за достъп до права (България), Институт за правни науки на Полската академия на науките (Полша), Migration Policy Group (Белгия), Университет за продължаващо образование Кремс (Австрия), Университет на Милано (Италия), Samuel Hall East Africa (Кения), Международен център за развитие на миграционната политика (ICMPD), Университет Коч (Турция) и Платформа за международно сътрудничество по въпросите на мигрантите без документи (PICUM). Изпълнението на проекта започна на 1 май 2023 г. и ще продължи 42 месеца.

SUN

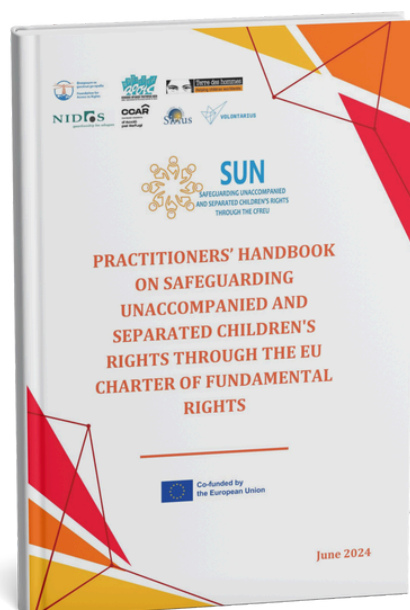
Фондация за достъп до права – ФАР е водещата организация в проекта „Защита на правата на непридружени и разделени деца чрез Хартата на основните права на ЕС (SUN)“, финансиран от Програмата „Граждани, равенство, права и ценности“ (CERV) на Европейската комисия. Проектът стартира на 1 април 2023 г. и се изпълнява за период от 24 месеца. Партньори по проекта са: ARSIS (Гърция), Terre des hommes – Tdh (Румъния), NIDOS (Нидерландия), Sirius Network (международна мрежа със седалище в Белгия), Volontarius (Италия) и CCAR (Испания). Проектът SUN има за цел да насърчи ефективното упражняване на правата, предвидени в Хартата на основните права на ЕС, от непридружени и разделени бежански и мигрантски деца.

Основна цел на проекта е насърчаването на ефективното упражняване на правата, предвидени в Хартата на основните права на ЕС, от непридружени и разделени бежански и мигрантски деца (UASC). Това е особено уязвима група, изложена на сериозен риск от нарушения на правата си поради липсата на родителска грижа, преживени травми, преминаване през множество процедури и социална изолация. Проектът е насочен към всички хора, които са ангажирани с работа или грижа за непридружени и разделени бежански деца, а именно: адвокати, предоставящи правна помощ на непридружени и разделени бежански и мигрантски деца; настойници; представители на граждански организации и независими органи за защита на правата на човека; социални работници и фронтлайн служители, работещи с бежански и мигрантски деца в различни среди; училищни учители, директори и техните асоциации; мигрантски и бежански общности и техните организации; родители и членове на семейства от бежанските и мигрантските общности в партньорските държави; университетски студенти. Проектът предоставя основни знания за правата на непридружени и разделени бежански и мигрантски деца, гарантирани от Хартата, и тяхното практическо прилагане в ежедневната работа на фронтлайн служители и професионалисти, ангажирани с грижата за тях. Юридическите експерти ще получат достъп до задълбочени знания за воденето на стратегически дела, свързани с правата на непридружени и разделени бежански и мигрантски деца.

Публикации

Ръководство за практикуващи: Защита на правата на непридружени и разделени деца чрез Хартата на основните права на ЕС

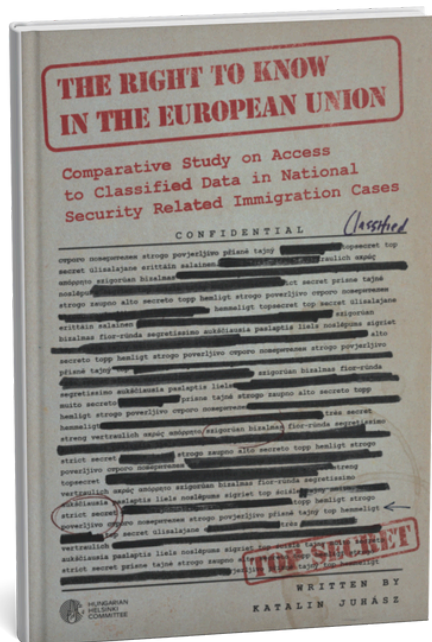
Ръководството е разработено по проекта „Защита на правата на непридружени и разделени деца чрез Хартата на основните права на ЕС (SUN)“, който има за цел да насърчи ефективното упражняване на правата, предвидени в Хартата на основните права на ЕС (CFREU), от непридружени и разделени бежански и мигрантски деца (UASC). Документът отразява многогодишния практически и академичен опит на партньорите по проекта: Фондация за достъп до права – ФАР (водеща организация, България), ARSIS (Гърция), Terre des Hommes (Румъния), Nidos (Нидерландия), Sirius Network (Белгия), Volontarius (Италия) и Comissió Catalana d'Acció pel Refugi – CCAR (Испания).

Инструменти за идентифициране и защита на лицата без гражданство

Докладът разглежда въпроса за лицата без гражданство в България и предлага практически насоки относно техните права и методите за тяхната защита.

Правото на информация в Европейския съюз: Сравнителен анализ на достъпа до класифицирани данни в имиграционни дела, свързани с националната сигурност

Изследването предоставя сравнителен анализ на законите и практиките на държавите членки на ЕС относно тяхното съответствие със стандартите, установени от практиката на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ) и Съда на Европейския съюз (СЕС). Анализът разглежда основанията за национална сигурност в имиграционни дела, както и обхвата и ефективността на средствата за защита срещу административни решения в тези случаи.

Изследването е подготвено от Каталин Юхаз, юридически служител в Унгарския Хелзински комитет, в рамките на проекта „The Right to Know 2“, финансиран от Европейската програма за интеграция и миграция (EPIM), с участието на Валерия Иларева и Боянка Христова от ФАР по въпроси, свързани с България.

Анализ на обучителните нужди и доклад за добри практики по защита на правата на непридружени и разделени бежански и мигрантски деца чрез Хартата на основните права на ЕС

Този доклад е разработен по проекта „Защита на правата на непридружени и разделени деца чрез Хартата на основните права на ЕС (SUN)“, който насърчава ефективното упражняване на правата, предвидени в Хартата на основните права на ЕС (CFREU), от непридружени и разделени бежански и мигрантски деца (UASC). Проектът SUN има за цел да насърчи ефективното упражняване на правата, предвидени в Хартата на основните права на ЕС, от непридружени и разделени бежански и мигрантски деца.

Докладът цели да идентифицира и анализира добри практики и обучителни нужди за защита на правата на UASC чрез CFREU в България, Гърция, Италия, Нидерландия, Испания и Румъния.

В доклада са използвани следните права от CFREU, приложими за UASC, като еталони: човешко достойнство, право на живот, право на физическа и психическа неприкосновеност, забрана на изтезания и нечовешко или унижително третиране или наказание, право на свобода и сигурност, зачитане на частния и семейния живот, право на образование, право на убежище, защита при принудително връщане, експулсиране или екстрадиране, недискриминация, забрана на детския труд и защита на младите хора на работното място, право на социална и жилищна помощ, здравеопазване, право на добро управление и право на ефективно средство за защита и справедлив процес.

Videos

През 2024 г. Фондация за достъп до права (ФАР) създаде видео, фокусирани върху социално-икономическата интеграция на бежанците в България, с особен акцент върху правото на образование:

- Видове статут на лица с предоставена закрила в България

- Откриване на банкова сметка

- Право на образование

- Право на семеен живот

- Дискриминация и престъпления от омраза

- Процедура за установяване на инвалидност

- Права на работещите майки

Това видео е създадено от ФАР с подкрепата на Върховния комисариат на ООН за бежанците (UNHCR).

Заключение

In 2024, the Foundation for Access to Rights (FAR) reinforced its position as a leading organisation in the provision of legal assistance, strategic litigation, research, and knowledge sharing in the field of refugee, migration, and statelessness law. FAR's work contributed to tangible improvements in protecting fundamental rights, including advancing the right of vulnerable groups, particularly children, to be heard and participate meaningfully in procedures affecting them. Through targeted services, high-level research outputs, and professional training activities, FAR supported the strengthening of legal standards and practice across Bulgaria and beyond. Looking ahead, FAR remains committed to expanding its outreach, enhancing its evidence-based advocacy, and ensuring sustainable impact through high-quality, rights-based interventions, guided by professionalism, expertise, and respect for human dignity.

Свържете се с нас

office@farbg.eu

www.farbg.eu

www.refugeelight.bg

www.migrantlife.bg

